

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่กรณีศึกษา นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

เกณฑ์การเลือกพื้นที่ศึกษา

การวิจัยนี้มีเกณฑ์การเลือกพื้นที่ศึกษาโดยอาศัยเกณฑ์ด้านการพัฒนานโยบายสาธารณะ ได้แก่

1. ด้านความสำคัญหรือการเป็นปัญหาสาธารณะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นเด็กกลุ่มด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดนของประเทศ จำเป็นต่อการได้รับการพัฒนาด้านการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษาตามหลักสิทธิเด็กสากลและสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์
2. ด้านความหลากหลายและความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย อำเภอแม่สอดเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และครอบคลุมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาดั้งเดิม และกลุ่มชาติพันธุ์จากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาอาศัยในอำเภอแม่สอด ทั้งแบบถาวรและชั่วคราว
3. ความจำเป็นเร่งด่วนต่อการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อำเภอแม่สอดมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษ และการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษ จำเป็นต่อการมีแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Document Study)

การวิจัยนี้ทำการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ดังนี้

1.1 ข้อมูลเอกสารชั้นต้น เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เป็นหลักฐานโดยตรง มีลักษณะต้นฉบับ ได้แก่ ก. กติกาสากล อนุสัญญาสากล ข. นโยบาย กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งฯ ของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ ค. บริบทของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ง. นโยบาย แผน และคู่มือการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.2 ข้อมูลเอกสารชั้นรอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่ผ่านการวิเคราะห์หรือตีความจากผู้อื่นมาแล้ว ได้แก่ รายงานการศึกษาวิจัย รายงานสรุปผลการประชุม/สัมมนา รายงาน

ประจำปี รายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและพื้นที่ วารสาร บทความ หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารมุ่งเน้นเนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ผลการดำเนินการตามนโยบาย สภาพปัญหาอุปสรรค ข้อมูลทั่วไป บริบทและลักษณะเฉพาะของพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สถานภาพเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่และการจัดการศึกษา และสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการศึกษา

การศึกษาข้อมูลเอกสารทั้งหมด คณะผู้วิจัยทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันวิจัย เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นต้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ศูนย์ข้อมูลหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและพื้นที่ ศูนย์ข้อมูลองค์กรพัฒนาเอกชนด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งส่วนกลางและพื้นที่ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และเว็บไซต์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study)

2.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยนี้ คือ กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายผู้มีบทบาท อำนาจหน้าที่ หรือประสบการณ์ เกี่ยวข้องในนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมถึงเป็นผู้ให้สิทธิการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติการเป็นตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จากผู้มีตำแหน่งผู้บริหารภาครัฐ ผู้บริหารองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลหลักจำแนกเป็น 2 กลุ่ม

1) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่ เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับพื้นที่ท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่สอด ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารการศึกษาท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และตัวแทนผู้ปกครอง

ตารางที่ 3.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับท้องถิ่น อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

กลุ่มเป้าหมาย	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	
1. เทศบาลนครแม่สอด	1. นายกเทศมนตรีนครแม่สอด 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
2. เทศบาลตำบลท่าสายลวด	1. นายกเทศมนตรีตำบลท่าสายลวด 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
3. เทศบาลตำบลแม่ตาว	1. นายกเทศมนตรีตำบลแม่ตาว 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
4. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
5. องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพะวอ 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
6. องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดง	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดง 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
7. องค์การบริหารส่วนตำบลด่านแม่ละเมา	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลด่านแม่ละเมา 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
8. องค์การบริหารส่วนตำบลมหาวัน	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลมหาวัน 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
9. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
10. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กุ	1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่กุ 2. ผู้อำนวยการกองการศึกษา
สถานศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่หลักของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (เทศบาลนครแม่สอด องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ)	1. หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก (2 แห่ง) 2. ตัวแทนเครือข่าย/ผู้ปกครองเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รองของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 1 แห่ง (องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุผาแดง)	1. หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก (1 แห่ง) 2. ตัวแทนเครือข่าย/ผู้ปกครองเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ องค์การบริหารส่วนตำบลด่านแม่ละเมา)	1. หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก (4 แห่ง) 2. ตัวแทนเครือข่าย/ผู้ปกครองเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
รวม	30 ราย

2) กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายผู้ให้สิทธิเด็กด้านการศึกษา ผู้มีบทบาท อำนาจหน้าที่ หรือ ประสบการณ์ เกี่ยวข้องโดยอ้อมในนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ใน “ระดับพื้นที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” ประกอบด้วย องค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน/ เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์

ตารางที่ 3.2 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยอ้อมกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ในระดับท้องถิ่น อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

กลุ่มเป้าหมาย	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
องค์กรภาครัฐส่วนกลาง	
1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
2. สภานายความ	ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ
องค์กรภาครัฐในพื้นที่	
1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2
องค์กรพัฒนาเอกชน	
1. สำนักงานสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย	เลขาธิการสำนักงานสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย
2. สมาคมรวมศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย	1. ผู้อำนวยการสมาคมรวมศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย 2. หัวหน้ากลุ่มงานฟื้นฟูวัฒนธรรมและการศึกษาทางเลือก สมาคมรวมศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย
รวม	6 ราย

2.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสัมภาษณ์ การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ โดย (1) ใช้วัตถุประสงค์การศึกษาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถาม (2) จัดลำดับข้อคำถามไว้ล่วงหน้าหรือจัดลำดับใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ บรรยากาศการสัมภาษณ์ และเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย/กลุ่ม และ (3) ให้อิสระแก่ผู้ให้ข้อมูลหลักในการตอบแบบสัมภาษณ์ และเปิดกว้างสำหรับประเด็นหรือข้อคำถามใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจได้มาจากประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญ และอาจได้มาจากผู้วิจัยซักไซ้ไล่เรียงถามผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับการสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ การศึกษาวิจัยนี้มีขอบข่ายคำถาม 2 ประเภท คือ 1) คำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอยู่หรือสภาพดำรงอยู่ในอดีต-ปัจจุบัน ได้แก่ สภาพข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ประสบการณ์ กิจกรรม และผลลัพธ์ 2) คำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ควรจะเป็นในอนาคต ได้แก่ แนวคิด เจตนารมณ์ เหตุผล และข้อเสนอการพัฒนาการนโยบาย

แนวคำถามตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิดการวิจัยมีดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1: เพื่อศึกษาสถานภาพนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศไทย

คำถามหลัก: นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันมีความเป็นมาอย่างไร และเกี่ยวข้องกับกบตติกาสากลใดบ้าง

คำถามรอง:

1) นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศไทยมีความเป็นมาอย่างไร

2) ปัจจุบันมีกติกาสากลใดบ้าง และมีนโยบายระดับชาติหรือส่วนกลางฉบับใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

วัตถุประสงค์ที่ 2: เพื่อศึกษาสถานภาพนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอมะสอต จังหวัดตาก

คำถามหลัก: ปัจจุบันสถานภาพนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอมะสอต จังหวัดตาก มีลักษณะอย่างไร ประสบปัญหาใดบ้าง เพราะเหตุใด

คำถามรอง:

1) อำเภอมะสอต จังหวัดตาก มีบริบททั่วไปและบริบทเฉพาะของพื้นที่อย่างไร

2) ปัจจุบันสถานภาพด้านเนื้อหา นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอมะสอต จังหวัดตาก ในประเด็นด้านความยุติธรรมทางสังคมฯ และความเป็นองค์รวมของนโยบายฯ มีลักษณะอย่างไร ประสบปัญหาใดบ้าง เพราะเหตุใด

3) ปัจจุบันสถานภาพด้านกระบวนการนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอมะสอต จังหวัดตาก ในประเด็นด้านบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในนโยบาย และความสามารถในการพิทักษ์สิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะอย่างไร ประสบปัญหาใดบ้าง เพราะเหตุใด

วัตถุประสงค์ที่ 3: เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอมะสอต จังหวัดตาก

คำถามหลัก: ในอนาคตหากต้องการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายที่มีบทบาทเกี่ยวข้องมีมุมมองและข้อเสนออย่างไร เพราะเหตุใด

คำถามรอง:

1) ทิศทางหรือแนวโน้มในอนาคตของการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอมะสอต จังหวัดตาก จะมีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด

2) การพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อรองรับทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความจำเป็นและสำคัญอย่างไร

3) การพัฒนาเนื้อหา นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ควรมีแนวทางพัฒนาอย่างไรในประเด็นต่อไปนี้

(1) ความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา

(2) ความเป็นองค์รวมของนโยบาย

4) การพัฒนากระบวนการนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีแนวทางพัฒนาอย่างไรในประเด็นต่อไปนี้

5) การพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีแนวทางการนำไปปฏิบัติอย่างไร

6) ความสำเร็จและล้มเหลวของการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือเงื่อนไขใดบ้าง เพราะเหตุใด

วัตถุประสงค์ที่ 4: คำถามหลักคือตัวแบบนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ นโยบายส่วนกลาง และสิทธิเด็กสากลด้านการศึกษา และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จะมีลักษณะอย่างไร

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ที่ 4 เป็นการวิเคราะห์สังเคราะห์วัตถุประสงค์ข้อที่ 1-2 เพื่อนำเสนอตัวแบบนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

หมายเหตุ: แนวคำถามนี้ถูกนำไปปรับเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

2) แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ หรือรบกวนการดำเนินไปตามธรรมชาติของปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา สังเกตการณ์เฉพาะส่วนที่ต้องการศึกษาตามกรอบที่กำหนดไว้ และสังเกตการณ์เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่สนาม การดำเนินกิจกรรมตามนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างการมีส่วนร่วม/พฤติกรรมการตื่นตัว ความสนใจ ความใส่ใจของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ การมีส่วนร่วมและการตื่นตัวของกลุ่ม/เครือข่ายชาติพันธุ์ต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

3) เครื่องบันทึกข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายรูป และแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

เครื่องบันทึกเสียง คณะผู้วิจัยทำการบันทึกบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่ม เพื่อบันทึกประเด็นสำคัญ วลีสำคัญ ข้อมูลรายละเอียดตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเฉพาะข้อมูลหลักสำหรับใช้วิเคราะห์ผลการศึกษา ทั้งนี้ ก่อนเปิดเครื่องบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตหรือขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกครั้ง/ทุกราย ตามหลักจริยธรรมของนักวิจัย

สมุดจดบันทึก คณะผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญ เขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงประเด็น เหตุการณ์ ทำการบันทึกผลการวิจัยเบื้องต้น และ/หรือข้อสังเกตการณ์ที่ได้ในแต่ละครั้งของการสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำไปทบทวน เรียบเรียง และใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา

กล้องถ่ายรูป คณะผู้วิจัยทำการบันทึกภาพบริบทของพื้นที่สนาม เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพสถานศึกษา สถานที่สำคัญ สถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการจัดการศึกษาฯ และสถานที่บริบทของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แผ่นป้าย/สัญลักษณ์/ข้อความการแสดงออก/ข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฯ ของกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น การบันทึกภาพนอกจากใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ยังช่วยให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม/บริบท และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาฯ

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูลข้อค้นพบที่ได้รับของ
 แต่วันจากแหล่งข้อมูลที่เป็นกิจกรรม/สถานที่/บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการจดจำ
 และทบทวนประเด็นสำคัญเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความครบถ้วน ละเอียด ไม่ตกหล่น และ
 สมบูรณ์มากที่สุด แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย แบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบ
 บันทึกการสังเกตการณ์

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

แบบบันทึกการสัมภาษณ์	
ชื่อโครงการวิจัย เรื่อง.....	
กลุ่มเป้าหมาย.....	สถานที่สัมภาษณ์.....
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	วันที่/เดือน/ปี.....
ตำแหน่ง	เวลา.....
หน่วยงาน.....	ผู้สัมภาษณ์.....
ประเด็น/หัวข้อการสัมภาษณ์	ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์
ข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 1. xxxxxxxxxxxx 2. xxxxxxxxxxxx	
ข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 1. xxxxxxxxxxxx 2. xxxxxxxxxxxx	
ข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 1. xxxxxxxxxxxx 2. xxxxxxxxxxxx	
ประเด็นอื่น ๆ ที่ได้หรือค้นพบเพิ่มเติมจากภาคสนาม (ถ้ามี) 1. xxxxxxxxxxxx 2. xxxxxxxxxxxx	

แบบบันทึกการสังเกตการณ์

แบบบันทึกการสังเกตการณ์	
ชื่อโครงการวิจัย เรื่อง.....	
กิจกรรมสังเกตการณ์.....	สถานที่สังเกตการณ์.....
บุคคลผู้ถูกสังเกตการณ์.....	วันที่/เดือน/ปี.....
ตำแหน่ง	เวลา.....
หน่วยงาน.....	ผู้สังเกตการณ์.....
ประเด็น/หัวข้อการสังเกตการณ์	ข้อค้นพบที่ได้จากการสังเกตการณ์
การสังเกตการณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	

1. xxxxxxxxxxxx	
2. xxxxxxxxxxxx	
การสังเกตการณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	
1. xxxxxxxxxxxx	
2. xxxxxxxxxxxx	
การสังเกตการณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3	
1. xxxxxxxxxxxx	
2. xxxxxxxxxxxx	
ประเด็นอื่น ๆ ที่ได้หรือค้นพบเพิ่มเติมจากภาคสนาม (ถ้ามี)	
1. xxxxxxxxxxxx	
2. xxxxxxxxxxxx	

2.3 การดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยยึดถือจริยธรรม นักวิจัยอย่างเคร่งครัด ได้แก่ การขอความยินยอมให้สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลหลัก การยึดหลักความเป็นกลาง ไม่ตัดสินถูก/ผิด และระมัดระวังมิให้มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม รวมทั้งการแสดงตนอย่างกัลยาณมิตรและแสดงความจริงใจกับผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่ม โดยดำเนินการตามขั้นตอนเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1) ก่อนเข้าพื้นที่สนามข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการ (1) ติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขอรับการยินยอมให้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ (2) ส่งหนังสือจากมหาวิทยาลัยขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ (3) ประสานกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อบริหารจัดการสัมภาษณ์

2) ระหว่างอยู่ในพื้นที่สนามข้อมูล

(1) กำหนดวันเวลาสถานที่สัมภาษณ์ โดยยึดหลักความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลหลัก

(2) เริ่มต้นการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์ตามแนวสัมภาษณ์หรือคำถามที่เหมาะสมสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่ม/ราย

(3) คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่ม/รายอย่างกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการสัมภาษณ์ โดยการรับฟังอย่างตั้งใจ แสดงความสนใจ ข้อมูลทุกประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลักถ่ายทอดออกมา ทั้งประสบการณ์ ความคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึก ใช้คำพูดสร้างบรรยากาศและความไว้วางใจ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักรู้สึกสบายใจ กระตือรือร้น และเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียด ครบถ้วนทุกประเด็นคำถาม

(4) การออกจากพื้นที่สนามข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้เกณฑ์คำตอบมาพิจารณาการยุติการสัมภาษณ์ กล่าวคือ ผู้ศึกษาจะทำการสัมภาษณ์จนได้คำตอบซ้ำ ๆ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ก็จะยุติการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ คำตอบที่ได้มาเป็นคำตอบครอบคลุมปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและตามแนวทางของวัตถุประสงค์ แต่หากคณะผู้วิจัยต้องการข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมหรือการยืนยันข้อมูล ก็จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้งภายหลังออกจากสนามข้อมูลแล้ว

3) ภายหลังจากจากพื้นที่สนามข้อมูล คณะผู้วิจัยจัดส่งหนังสือขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลัก
ทุกรายสำหรับการอนุเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ สำหรับบางกรณีคณะผู้วิจัยติดต่อ/สัมภาษณ์เพิ่มเติม
จากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อยืนยันหรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หน่วยการวิเคราะห์

หน่วยการวิเคราะห์ ได้แก่ นโยบายสาธารณะ (Public Policy) หมายถึง นโยบายที่
เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) นโยบายชาติ
หรือส่วนกลาง และ (2) นโยบายระดับพื้นที่ ได้แก่ นโยบายหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่
อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2. แนวทางการวิเคราะห์

การวิจัยนี้มีแนวทางการวิเคราะห์ 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางเชิงประจักษ์ ทำการ
วิเคราะห์ตามลักษณะที่เป็นอยู่ เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่ออธิบายว่าอะไรคือปัญหาหรือสิ่งที่
ปรากฏอยู่ โดยพิจารณาจากสาเหตุและผล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนา อธิบาย
(ใช้สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ 1-2) แนวทางเชิงปทัสฐาน ทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอทางเลือกสำหรับการ
แก้ไขปัญหาหรือรับมือกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต โดยวิเคราะห์สิ่งที่นโยบายควรจะเป็น
(What Public Policy Ought to Be) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการเสนอแนะเชิงคุณค่าว่า
ในอนาคตการพัฒนานโยบายควรเป็นอย่างไร หรือการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงสิ่งที่ควรจะเป็นสำหรับ
อนาคต (ใช้สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ 3-4)

3. เครื่องมือการวิเคราะห์

การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำการวิเคราะห์
สังเคราะห์ อธิบายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การศึกษาและกรอบแนวความคิดในการศึกษา โดยมี
ขั้นตอน ก. ถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ ข. นำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ที่
มีเนื้อหาในประเด็นเดียวกัน มาสังเคราะห์ผลรวมกัน แล้วจัดระเบียบหรือกลุ่มข้อมูลตามประเด็นต่าง
ๆ (Categories or Data Organization) โดยใช้วัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิดการศึกษาเป็น
แนวทางในการจัดหมวดหมู่ประเด็น ค. วิเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงเหตุและผล สรุปสาระสำคัญที่ได้จาก
การวิเคราะห์หรือการแสดงข้อมูล (Data Display) อธิบายเนื้อหา และนำเสนอผลการศึกษา

การตรวจสอบคุณภาพการวิจัย

การวิจัยนี้มีการตรวจสอบคุณภาพผลการศึกษา ดังนี้

1. ความแม่นยำเชิงเนื้อหาของผลการศึกษา (content validity) ทำการตรวจสอบ
คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างข้อคำถามให้มีความชัดเจนและ
ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา ด้วยการเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิดการ
วิจัย และเมื่อเขียนรายงานผลการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ตรวจสอบความตรงประเด็นของเนื้อหา โดย

พิจารณาความสอดคล้องระหว่างคำถามการศึกษา วัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย และผลการวิจัย

2. ความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา ประกอบด้วย ก) การตรวจสอบสามเส้าข้ามแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ จะทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักหลายรายที่อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ โดยสัมภาษณ์ในวันเวลาและสถานที่ต่างกัน เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความสอดคล้องหรือความขัดแย้ง และ ข) การตรวจสอบสามเส้าข้ามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ แบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาข้อมูลเอกสาร มาใช้ประกอบกัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความต่างของข้อมูล